

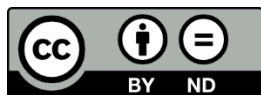
Teoria occidentală a traducerilor

Nicolae Sfetcu

19.06.2020

Nicolae Sfetcu, "Teoria occidentală a traducerilor", URL = <https://www.telework.ro/ro/e-books/teoria-occidentala-a-traducerilor/>

Email: nicolae@sfetcu.com

Acest articol este licențiat Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International. Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>.

Text online: <https://www.telework.ro/ro/teoria-occidentala-a-traducerilor/>

Extras din:

Sfetcu, Nicolae, "*Traducere și traducători*", pg 1-3, MultiMedia Publishing (2014), ISBN 978-606-033-063-9, URL = <https://www.telework.ro/ro/e-books/traducere-si-traducatori/>

Discuțiile despre teoria și practica traducerii vin din antichitate și expun continuități remarcabile. Grecii antici disting între *metafrază* (traducere literală) și *parafrază*. Această distincție a fost adoptată de către poetul și traducătorul de limba engleză John Dryden (1631-1700), care a descris traducerea ca amestecul judicios a acestor două moduri de frazare atunci când se selectează, în limba țintă, "omologul", sau echivalența, pentru expresiile folosite în limba sursă:

"Când [cuvintele] apar ... literalmente grațios, ar fi un prejudiciu adus autorului ca ele ar trebui să fie schimbate. Dar din moment ce ... ceea ce este frumos [într-o limbă] este de multe ori barbar, ba uneori prostesc, într-alta, ar fi nerezonabil să se limiteze un translator la cuvintele stricte ale autorului: este suficient dacă el scoate unele expresii care nu viciază sensul."

Dryden a avertizat însă despre licența de "imitație", adică de traducere adaptată: "Când un pictor copiază viața ... el nu are niciun privilegiu de a modifica caracteristicile și aliniamentele ..."

Această formulare generală a conceptului central al traducerii - echivalența - este la fel de adecvată ca oricare alta propusă de Cicero și Horace, care, în Roma primul secol î.e.n., au transmis o avertizare faimoasă și clară împotriva traducerii "cuvânt cu cuvânt" (*verbum pro verbo*).

În ciuda diversității teoretice ocazionale, practica actuală a traducerii s-a schimbat puțin față de antichitate. Cu excepția unor adepți extremi ai metafrazei în perioada creștină timpurie și Evul Mediu, și a celor pentru adaptare în diferite perioade (mai ales pre-clasică în Roma, și în secolul XVIII), traducătorii au arătat, în general, flexibilitate prudentă în căutarea echivalențelor - "literal" acolo unde este posibil, parafratic acolo unde este necesar - pentru sensul original și alte "valori" cruciale (de exemplu, stil, formă verset, concordanță cu acompaniamentul muzical sau, în filme, cu mișcările articulatorii și vorbirea), determinate de context.

În general, traducătorii au căutat să păstreze contextul în sine prin reproducerea ordinei inițiale a semnelor, și, prin urmare, ordinea cuvintelor - atunci când este necesar, reinterpretarea structurii gramaticale reale, de exemplu prin trecerea de la starea activă la cea pasivă sau invers. Diferențele gramaticale dintre limbile cu "ordinea fixă a cuvântului" (engleză, franceză, germană) și limbile cu "ordinea liberă a cuvântului" (de exemplu, greacă, latină, poloneză, rusă) nu a fost un impediment în acest sens. Caracteristicile sintaxei speciale (propoziție-structură) a textului în limba sursă sunt adaptate la cerințele sintactice ale limbii țintă.

Când o limbă țintă nu are termeni care se găsesc într-o limbă sursă, traducătorii au împrumutat acești termeni, îmbogățind astfel limba țintă. Mulțumită în mare măsură schimbului de calculi lingvistici și împrumuturi între limbi, și importului acestora din alte limbi, există câteva concepte care sunt "intraductibile" printre limbile europene moderne.

În general, cu cât contactul și schimbul care au existat între două limbi, sau între aceste limbi și o a treia, este mai mare, cu atât mai mare este raportul dintre metafrazele și parafrazele care pot fi folosite în traducerea dintre limbi. Cu toate acestea, din cauza schimbărilor în nișe ecologice de cuvinte, o etimologie comună este uneori înșelătoare ca ghid pentru sensul curent în una sau alta din limbi. De exemplu, cuvântul englez *actual* ("existent în realitate") nu ar trebui să fie confundat cu cuvântul francez *actuel* ("prezent", "curent"), polonezul *aktualny* ("prezent", "curent", "de actualitate", "în timp util", "posibil"), suedezul *aktuell* ("de actualitate", "în prezent de importanță"), rus *актуальный* ("urgent", "de actualitate") sau olandez *aktueel*.

Rolul traducătorului ca o punte pentru "translatarea" valorilor între culturi a fost discutat încă de pe vremea lui Terence, adaptorul roman din secolul II î.e.n. a comediilor grecești. Rolul traducătorului nu este, cu toate acestea, în niciun caz unul pasiv, mecanic, astfel încât el a fost comparat cu cel al unui artist. Motivul principal pare a fi conceptul de creație paralelă considerat

de critici precum Cicero. Dryden observa că "Traducerea este un tip de desen după viață ..."
Compararea traducătorului cu un muzician sau actor este mai veche, existând cel puțin remarcă lui Samuel Johnson despre Alexander Pope jucând pe Homer pe muzica unei flageolete, în timp ce Homer însuși a folosit un fagot.

În cazul în care traducere ar fi o artă, nu este una ușoară. În secolul XIII, Roger Bacon a scris că pentru ca traducerea să fie adevărată, traducătorul trebuie să cunoască ambele limbi, precum și știința pe care el o traduce; și a constatat că puțini traducători se conformează.

Traducătorul Bibliei în limba germană, Martin Luther, este creditat ca fiind primul european care a postulat că o traducere este satisfăcătoare doar dacă este făcută în limba maternă a traducătorului. L.G. Kelly afirmă că încă de la Johann Gottfried Herder în secolul XVIII "era de la sine înțeles" că un traducător trebuie să traducă doar în propria sa limbă.

Niciun dicționar sau lexicon nu poate fi vreodată un ghid complet adecvat în traducere. Istoricul britanic Alexander Tytler, în *Eseul cu privire la principiile de traducere* (1790), a subliniat că lectura asiduă este un ghid mai cuprinzător pentru o limbă decât dicționarele. Aceeași idee, dar care includea și ascultarea limbii vorbite, a fost exprimată mai devreme, în 1783, de către poetul polonez și gramatician Onufry Andrzej Kopczyński.

Rol special al traducătorului în societate este descris într-o postum eseu din 1803 de "La Fontaine al Poloniei", Întâistătătorul romano-catolic al Poloniei, poetul, enciclopedistul, autor al primului roman polonez, și traducător din limba franceză și greacă, Ignacy Krasicki Roman:

"Traducerea ... este de fapt o artă atât stimată cât și foarte dificilă, și, prin urmare, nu este munca și porțiunea unei minți obșnuite; [aceasta] ar trebui să fie [practicată] de cei care sunt ei înșiși actori, atunci când văd o mai mare utilizare în traducerea lucrărilor altora decât a propriilor lor lucrări, și obțin mai mult din serviciile oferite propriei țări decât din gloria lor personală."